

Monumentnummer*: 519633

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 28 juli 2003
Kadaster deel/nr 82720/141

Woonplaats* Oranjewoud
Gemeente* Heerenveen
Provincie* Fryslân

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Mildam	N			120
Mildam	N			123
Mildam	N			146
Mildam	N			90
Mildam	N			638

Omschrijving**

Omschrijving onderdeel 2: parkaanleg bij Van Limburg Stirumweg 2

PARKAANLEG, de landschappelijke aanleg van Oranjestein is in verschillende fasen in de 19de eeuw tot stand gekomen, waarbij het tegenwoordige min of meer vierkante complex groeide vanuit de smalle parkstrook in het westen langs de Domineessingel en het verlengde daarvan (Van Limburg Stirumweg) en in enige volgende fasen (1846 en 1872) door aankoop van telkens een nieuwe noord-zuidstrook voltooid werd. Ontwerper van de westelijke helft van het landschapspark is Roodbaard; dit deel dateert uit de jaren 20 van de 19de eeuw; de andere parkgedeelten zijn aangelegd na respectievelijk 1846 en 1872 en borduren in wezen voort op de stijl van Roodbaard. De aanleg wordt bepaald door een aantal grote open ruimten, die van elkaar gescheiden worden door parkbos of lanen. Deze afwisseling van ruimten en opgaande beplanting is hoofdzakelijk in oost-west richting aanwezig. Kleine open ruimten, die verspreid in het landschappelijk vormgegeven park voorkomen, worden veelal gevormd door slingerende vijverpartijen en aangrenzende graslandjes; er is een fijnmazig netwerk van slingerpaden, die veelal begeleid worden door een laanbeplanting bestaande uit eik, beuk of linde, en voor een groot deel door geaccidenteerd terrein gebaad zijn. Ook de zogenoemde bloementuin, die zich ten zuiden van het huis over vrijwel de gehele lengte van het perceel uitstrekt, wordt doorkruist door een netwerk van onverharde slingerpaden, die zodanig verdiept in het gazon liggen dat ze vanaf ooghoogte niet zichtbaar zijn. Opvallend is de ligging

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

van de meeste gebouwen en priëlen in het park: nogal verspreid en hoofdzakelijk in de randen. Hoewel het huis zelf in de uiterste noordwest hoek van het complex ligt, is het volledig met de aanleg verbonden door een tweetal zichtassen; de één zuidwaarts vanuit het huis over de gehele lengte van de bloementuin, de ander naar het zuidoosten over de vijver van de "menagerie" naar het hertenpark; na de verwerving in 1872 van het laatste perceel in het oosten werden in de uiterste noordoost hoek van het complex de huidige moestuin en boomgaard aangelegd; verder werd er nog een nieuwe vijver gegraven in dit oostelijk deel, en er werd een hertenkamp in de jaren 1880 gemaakt tussen de moestuin en de menagerie (noordelijk deel) en in een deel van de oorspronkelijke Roodbaard-aanleg (zuidelijk deel); dit laatste deel is omgeven door een smalle slingervijver en is zeer heuvelachtig. Er zijn in totaal vijf waterpartijen in het park; deze staan niet met elkaar in verbinding, ook niet met de sloten, die de buitenplaats voor een groot deel omringen; oostelijk van het huis ligt de kleine niervormige vijver van de hoenderhof (zie verder onder 7), aan het einde van de bloementuin ligt de zgn. Koffievijver, een lange smalle vijver, die suggereert als beek het park in te stromen van onder de Domineessingel; over de "beek" ligt een kettingbrug (zie onder 9). Dan is er de Grotvijver in het zuiden nabij de Bieruma Oostingweg: een min of meer ronde vijver met twee slinger-uitlopers te midden van een grotachtige wereld met diepliggende kronkelpaden in "ravijnen", die bekleed zijn met stobben. Rond het zuidelijke deel van de hertenkamp ligt een slingervijver met een brede uitloper naar de boomgaard; tenslotte is er de reeds genoemde Nieuwe vijver, die pas rond 1890 gegraven is: een boonvormige waterpartij met een uitloper. Behoudens de reeds genoemde, kent de aanleg van Oranjestein nog een aantal andere toponiemen. Zoals derde wereld, stobbenpad en jodendom. Voor een nadere plaatsaanduiding van deze elementen zij verwezen naar de toponiemenkaart van het terrein (gedateerd juli 1991 en vervaardigd door de Stichting Particuliere Historische Buitenplaatsen (PHB)). De parkaanleg van Oranjestein wordt als het ware omlijst door een viertal lanen, alle nog te herleiden tot de verkaveling van het 17de-eeuwse Oranjewoud; één ervan, de Oostlaan, maakt in zijn geheel deel uit van het complex en vormt gedeeltelijk de oostgrens; de andere lanen zijn thans openbare wegen, maar zijn toch opgenomen binnen het beschermde complex als belangrijke structuurdragers. Alle lanen zijn met enkele rijen eik beplant; alleen in de Oostlaan staan daarnaast ook enkele Amerikaanse eiken en coniferen. Binnen dit lanenpatroon bezit het park van Oranjestein een landschappelijke aanleg waarvan de visueel-ruimtelijke en architectonische kwaliteiten op een hoog niveau staan; de westelijke parkstrook bestaat grotendeels nog uit dezelfde aanleg zoals die tot stand kwam onder Roodbaard. De overige delen van het park zijn zeer fraaie voorbeelden van een park in landschapsstijl waarbij de eenheid van de aanleg vooral bepaald wordt door de twee zichtassen vanuit het huis. Heel opmerkelijk voor het park van Oranjestein is dat het veel groter lijkt dan werkelijk het geval is en dat dit wordt gerealiseerd binnen de grenzen van het park en niet -zoals vaak- door zichtlijnen die zich buiten het park voortzetten. Het gebruik van poëtische motieven en verrassingselementen doet de wandelaar zich in een arcadisch landschap wanen; dit effect wordt versterkt door het voorkomen van vele "follies", de verspreid liggende vijvers in een golvend kleinschalig landschap en het zeer fijnmazige net van slingerpaden, wat een gevoel van desoriëntatie (dwalen) veroorzaakt.

Waardering

PARKAANLEG is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom en de ontwikkelingsgeschiedenis;
- vanwege de hoge mate van gaafheid van de oorspronkelijke Roodbaard-aanleg;
- vanwege het interessante gegeven dat het park in verschillende fasen aangelegd is en toch een éénheid vormt;
- als zeer goed voorbeeld van de kleinschaligheid en intimiteit van een Roodbaard-park;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- vanwege de visuele en ruimtelijke samenhang met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg